

Title	モンゴル語の間投詞の意味と用法について
Author(s)	Yamaakhuu, Badamkhand
Citation	大阪大学世界言語研究センター論集. 2012, 7, p. 211-238
Version Type	VoR
URL	https://hdl.handle.net/11094/5768
rights	
Note	

Osaka University Knowledge Archive : OUKA

<https://ir.library.osaka-u.ac.jp/>

Osaka University

モンゴル語の間投詞の意味と用法について

YAMAAKHUU Badamkhand*

Abstract:

Meanings and Usages of Mongolian Interjections

The purpose of this paper is to give the correct data of Mongolian interjections to learners who are studying the Mongolian language, and to classify Mongolian interjections semantically so that it can be made clear as to what kinds of characteristics Mongolian interjections have from the viewpoint of their meanings and usages.

As a result of this research, the author presented the linguistic material of Mongolian interjections which totaled 317 interjections including 131 keywords, and summarized the main characteristics of Mongolian interjections as follows:

1. The majority of Mongolian interjections stand for many kinds of “emotions”, but among them interjections with feelings of “regret”, “sympathy”, and “pity” are most commonly used in everyday Mongolian life.
2. Mongolian interjections are very rich in those related to animal husbandry, which vary in terms of livestock such as five kinds of livestock (horse, cattle, camel, sheep, and goat), and in occasions to call, drive, and scold animals, etc. This phenomenon may be a reflection of Mongolian husbandry society for many centuries.
3. Some Mongolian interjections are closely related to their traditional customs such as the games of archery and anklebones, the incantation for making crying babies sleep, and the blessing for somebody’s sneeze, etc.

Finally, it is hoped that this research of Mongolian interjections will help fill a void in the current study of Mongolian linguistics.

Keywords : Mongolian, interjection, meaning and usage, semantic classification

キーワード : モンゴル語, 間投詞, 意味と用法, 意味分類

---

* 大阪大学大学院言語文化研究科・研究生

0. はじめに

0.1. 目的の所在

本稿の目的は、モンゴル語の間投詞に関する学術的、教育的側面からの以下の2点である。

1. 学術的側面

モンゴル語の間投詞の研究は、そもそもモンゴル言語学の周縁的な分野であり、国内外を問わず、その研究は非常に少なく、まだ十分な記述研究がなされていないのが現状である。そのため、本稿では、まずモンゴル語の間投詞の定義付けを行った上で、特に意味と用法の点からモンゴル語の間投詞の資料を整理作成すること、さらにはそれら全体の意味分類を行い、最後に、意味と用法から見たモンゴル語の間投詞の特徴を明らかにすることを、第1の目標とした。

2. 教育的側面

先の1.で述べたように、モンゴル語の間投詞だけを取り扱った網羅的かつ詳細な記述研究は、ほぼ皆無だったため、モンゴル語学習者にとって、モンゴル語の間投詞の習得は極めて困難であり、専ら辞書・文法書の不十分な記述や前後のコンテストから推量する他に方法はなく、その全体像の把握はほぼ不可能に近いものだった。そのため、今回モンゴル語の母語話者としての意識・感覚を最大のよりどころとして、モンゴル語の間投詞をできるだけ詳細かつ正確に分析し記述することにより、モンゴル語の間投詞に関する一定の言語資料を提供し、少なくともモンゴル語を学習する日本人、さらには、逆に日本語を学習するモンゴル人に対しても、語学学習の一助となることを、第2の目標とした。

0.2. モンゴル語の間投詞の定義

モンゴル語の間投詞の定義に関しては、従来数少ない記述の大半が、ただ漠然と若干の意味分類を施す（これに関しては、次章1.で述べる）程度にとどまっている。唯一モンゴル国で近年出版された *Орчин цагийн монгол хэл* (2008)でのみ、モンゴル語の間投詞を、「間投詞文」(аялга үг-өгүүлбэр)と言う新たな用語で取り扱い、形態的に「モンゴル語の間投詞文は、単語の語尾は取らないが、文の語尾(=文末助詞)は取りうる」[262]と明確に定義した上で、さらに意味的には、「感情、感覚、人や動物に対する呼び掛け、話の切り出しの意を表す」[261-262]と述べ、従来の研究よりは一步踏み込んだ説明がなされている。

ここでは、従来の研究成果を踏まえた上で、さらに筆者の間投詞に対する基本的立場をより明確にしたいと思う。私見によれば、モンゴル語で間投詞かどうかの判断は、おおむね以下の2つの基準([基準1]と[基準2])、及び1つの[考察範囲]の計3つに従うこととする。

[基準1] : モンゴル語の間投詞(аялга үг)は、形態的には、原則として不変化詞(モンゴル語で сул үг, 英語で particle)に属し、単独で語形変化することはない(つまり、名詞

の格語尾や動詞語尾を取ることはない)。その上、統語的には、単独で文を構成することができるものである。そのため、一部の間投詞は、若干の文末助詞 (өгүүлбэр төгсгөх сул үг) (例えば даа⁴, хө 等) を取るものもある。

<例> 同情, 哀れみを表す間投詞 хөөрхий (ああかわいそうに。気の毒に。)

a. 形態的に名詞の格語尾や動詞語尾は取らない。

*хөөрхийгөөс (例えば, 奪格語尾は接続不可である。)

*хөөрхийсөн (例えば, 過去連体語尾は接続不可である。)

b. 統語的に単独で文となり, 一部文末助詞も取りうる。

Хөөрхий! ~ Ээ хөөрхий! (文として成立している。)

Хөөрхий дөө! (文末助詞 даа⁴を取りうる。)

[基準 2]: モンゴル語の間投詞は、意味的には、喜怒哀楽, 人間の様々な「心の動き」(сэтгэлийн хөдөлгөөн) を表し, 思わず口から発せられる言葉を指すが, その対象は, 必ずしも人間だけではなく, 家畜・動物や自然・神その他すべてのものに及ぶものである。

<例>

a. 人間に対するもの … алив (さあ, ほら), бүүвэй бүүвэй (ねんねんころり), ичиг ичиг (ああ恥ずかしい) 等。

b. 家畜・動物に対するもの … чүү чүү (馬を追う掛け声), тойг тойг (母羊に子羊を受け入れるようなだめる掛け声), хаа хөж (牛・ラクダを追う掛け声) 等。

c. 自然・神に対するもの … ээ хайрхан минь (ああ聖なる山よ), ээ бурхан минь (ああ神様) 等。

[考察範囲]: モンゴル語の間投詞の考察範囲として、人に親しみを込めた「呼び掛け語」(дуудах үг) は, 間投詞に含めるが, 人を罵倒, 罵声する「ののしり言葉」(хараалын үг) や実際の音をまねた「擬音語」(дүү чимээний үг) は, 原則として間投詞に含めないものとする。

<例>

a. 親しみを込めた呼び掛け語 хүүхээ (坊ちゃん, お嬢ちゃん), агаа (お兄ちゃん), ажаа (お姉ちゃん) 等は, 間投詞と見なす。

b. ののしり言葉 хог (ゴミ), новш (クズ), мал (チクショウ) 等は, 間投詞と見なさない。

c. 擬音語 ха ха (ワハッハ), хи хи (ヒッヒヒ), хав хав (ワンワン) 等は, 間投詞と見なさない。

1. 先行研究

ここでは、モンゴル語の間投詞に関する先行研究のうち、代表的なもののみを取り上げ、簡単に紹介することにする。

1.1. 道布, 『蒙古語簡志』(1983)

当該書によれば、モンゴル語の間投詞は、「感情」、「感覚」、「呼び掛け」の大きく3種類

に分類される [103-108]。

(1) 感情を表す間投詞

1. aaxεε, ɕaaxεε (満足)	6. jiilee (突然の不愉快)
2. pii (嫌悪)	7. xεxεε (非難)
3. iʃ (不満足)	8. waa lamaa, xaa lamaa (意外, 驚き)
4. oo, aa (理解, 明白)	9. ʊ< (嫌悪, 不満足)
5. jii (驚き, 残念)	10. ʊ< ʊ< (賞賛)

(2) 感覚を表す間投詞

1. titii (寒い)	3. s< (痛い)
2. galxεε (熱い)	4. jɔɔjɔx (苦痛, 痛み)

(3) 呼び掛けを表す間投詞

1. xooj (注意喚起)	3. εl (物を要求する時)
2. maa (物を手渡す時)	4. ɕaa (応答, 同意)

1.2 ルハグワー, 橋本勝『実用中等モンゴル語』(1989)

当該テキストによると, モンゴル語の間投詞は, 以下の 13 種類に分類される [280-281]。

- (1) 喜び (гялай гялай, гоёо гоё, яамай даа, ха ха 等)
- (2) 同意, 肯定 (за за, тийм дээ, ай даа, уухай, уухай даа, ашгүй дээ 等)
- (3) 同情, あわれみ (эвий, хөөрхий, ай зайлуул, ай хөөрхий, хөөрхий зайлуул, эвий хөөрхий 等)
- (4) 呼び掛け (хүүе, хүүш, хөөш, хөөе, ай аа, уухай, урай 等)
- (5) 不同意, 迷い (за даа, эй дээ, ай даа, хай даа, хай мэдэхгүй, ээ мэдэхгүй, ай мэдэхгүй 等)
- (6) 不足, 非難 (чааваас, иш чааваас, зайлуул даа, ай даа 等)
- (7) 熱い, 寒い (халхай, тий тий 等)
- (8) 嫌悪 (паа, пээ, пөө, пөөх, паах, пий, пай, яа яа, түй 等)
- (9) 苦痛 (ёо ёо, ёх, яана, яанаа 等)
- (10) ののしり (ээ балар, ээ харла, ээ харламар даа, ээ лүд, монди 等)
- (11) こわがらせる, 警戒させる (ий, айжий, айжуу 等)
- (12) 子供を寝かしつける (бүүвэй бүүвэй, бүүвэй бүүвэй бүүвэй 等)
- (13) 家畜・動物の世話
  1. 五畜を呼ぶ時 (хөөр хөөр, өөв өөв, цүү цүү, гурру гурру, тоор тоор 等)
  2. 家畜を留ませたり, 追って連れて来る時 (гүүргий гүүргий, хоолбой хоолбой, хөөгнө хөөгнө, чаа чаа, хайя хайя 等)
  3. 家畜や他の動物を追ったり, 追い払ったりする時 (хөж хөж, чү чү, хаа хөж, жов жов 等)
  4. ラクダを横たわらせる時 (сөг сөг)
  5. 母羊に子羊を取らせる (乳を飲ませる) 時 (тойг тойг)

1.3. Kullmann, R., Tserenpil, D., *Mongolian Grammar* (1996)

当該書では、モンゴル語の間投詞を、大きく「感情」と「家畜」の2種類に分類し、さらに前者は13種類、後者は3種類に下位分類されるとする [350-358]。

(1) 感情の間投詞

1. 理解, 感嘆 (aa)
2. 同意, 喜び (за, уухай ~ ухай, ай даа, аяа, өөе, тийм дээ, ашгүй дээ)
3. 残念, 愛情, 後悔 (эвий, хөөрхий, хай даа, өө, иш, зайлуул, халаг)
4. 呼び掛け, 注意喚起 (хөөе, хүүе, хөөш, эй)
5. 驚き, びっくり (ооё, хөөх, үгүй, ер, оо ёо ё, хүүш)
6. 困難, 絶望, 痛み (ёо, ёх, яанаа)
7. 笑い, 喜び (ха ха, гялай, урай, яамай, хий хий, гоё, ай хө)
8. 嫌悪, 嫌気, 怒り (паа(х), пөө(х), пий пай, пэй, пээ(х), пүү(х), еэ харлаа, түй, аа лаа лаа, аа яа яа, ишш)
9. 体感温度 (халхай, халцгай, тий тий)
10. 不満, 不同意 (чаваас, яалаа гэж, юу гэж, ээ, балар, үгүй шүү, ячихав аа)
11. 動作を引き起こす (май, аа, ишш ~ чишш, байз, эй дээ)
12. 恐れ, 恐怖 (ий, айжий, айжуу)
13. 子守り歌 (бүүвэй)

(2) 家畜の間投詞

1. 家畜を呼ぶもの (өөв өөв, тоор тоор, хаа, хөч, зуу зуу, цүү цүү, чээг чээг, гуруй, хайя хайя, хөөр хөөр, хоолбой хоолбой, гүд гүд)
2. 家畜を追うもの (чү чү, туу туу, жов жов, чаа чаа, хөж хөж ~ хаа хөж)
3. その他種々の用法 (тойг тойг, гүүргий гүүргий, тар тар, сөг сөг, хөөг, шээр шээр)

1.4. Монгол Улсын Боловсролын Их Сургууль, Монгол Судлалын Сургууль, Монгол хэлшинжлэлийн тэнхим, *Орчин цагийн монгол хэл* (2008)

上掲書では、モンゴル語の間投詞を、まず「真の間投詞文」(жинхэнэ аялга үг-өгүүлбэр)と「偽の間投詞文」(жинхэнэ бус аялга үг-өгүүлбэр)の2種類に大きく分類した上で、本稿での議論の対象となる前者に対し、さらに以下の4種類に下位分類されるとする [258-264]。

(1) 真の間投詞文

1. 感情を表すもの (уухай уухай, ура, түй, эш, ичиг ичиг, хөөрхий хөөрхий, аяа, эвий эвий 等)
2. 感覚を表すもの (тий тий, ёох ёох, халхай халхай, пэй, пөөх, паах, хм, хэм 等)
3. 人や動物に対する呼び掛け (хүүе, хүүш, хөж, хөөг, чөх, чүү, гүүг, чиш, хаа, чааг, тож, хайг, тоор тоор, хайя, ай, гуруй гуруй, өөв өөв, зуу зуу, зоо зоо, гүүргий гүүргий, хөөс хөөс, хөөр хөөр, тээс тээс, тойг тойг, хоолбой хоолбой, лоолой лоолой 等)

4. 話の切り出し (за, ээ, ээ дээ, аа, өө, эш, пөөх, пээ 等)
 (2) 偽の間投詞文 (тийм, биш, үгүй, за 等)

2. モンゴル語の間投詞の資料編

以下、収集整理したモンゴル語の間投詞を、キリル文字のアルファベット順に記述することにする。

1. аа [理解, 応答の意を表す間投詞] ああ。
 Зарлагч: Аа! за за мэдлээ. (O) 司会者: ああ, はい, 分かりました。
2. аан [確認, 聞き返しの意を表す間投詞] はあ? ええ?
Аан, тэгээ юү. (A) ああ, そうだったの?
Аан, юү гэнээ? (A) ええ, 何ですって。
3. аанхаан ~ аахаан ~ н...х...н [返答する時に同意の意を表す間投詞] うん. ええ。
 Хүн I : Ойлгосон уу? 人 I : わかった?
 Хүн II : Аанхаан. (B) 人 II : うん。
4. аахай ~ ахай = уухай ~ ухай ~ уухайс ~ ухайс ~ уухайс даа ~ ухайс даа
 [人を励ます時に言う間投詞] よし. よしよし. そうそう. いいぞ。
Ахай, зөв дөө. (A) よし, その通りだ。
Уухайс, миний хүү ингээд хийгээд байгаарай. (A)
 いいぞ, お前はこうやってずっとやりなさい。
5. агаа [親類縁者の間で, “年上の男の兄弟”を呼ぶ時の間投詞]
 お兄ちゃん. お兄さん. 兄さん。
Агаа, хамт тоглоё л доо. (B) お兄ちゃん, 一緒に遊ぼうよね。
6. ай
  1. [人を非難する時に言う間投詞] ええ。
Ай, юү гэнээ. (A) ええ, 何ですって。
  2. [満足した時に言う間投詞] ああ. おお. うーん。
Ай, сайхан. (A) ああ, すばらしい。
7. ай даа
  1. [人を非難する時に言う間投詞] あーあ. ああ. おい。
Ай даа, чи ч бүтэлгүй хүн юм даа. (T)
 あーあ, 君はうまく行かない人だね。
  2. [満足・同意の意を表す間投詞] ああいいね. ああそうね. その通り。
Ай даа, таны хэлдэг зөв. (K, Ts) ああそうね. あなたの言う通りです。
8. ай хө
  1. [親愛の意を込めて話を切り出す時に言う間投詞] ねえ. (~ аа хө)
Ай хө, амьдрал гэж сонин юмаа. (B) ねえ, 人生って面白いですね。
  2. [歌や詩のリズムを合わせるための間投詞] ああー. おおー. (~ зээ хө)
 ... Ай хө, зэ хө, Ардын намын журамт цэргээ хө ... (Duu.)
 ... ああー, おおー, 人民党の正規軍よ...
9. ай яа яа [残念の意を表す間投詞] あららー。

- Ай яа яа, мах нь бүр түлэгдчихсэн байна. (T)
あららー, 肉がすっかりこげてしまった。
10. айжуу ~ айжий = ий ~ ий аажуу [子供を恐がらせる, 警戒させる意を表す間投詞]
こら。おい。
Айжуу, айлын аав загнана шүү! (K, Ts) こら, よそのお父さんが叱るぞ。
Ий аажуу! Битгий аваарай. (K, Ts) おいこら, 取っちゃだめよ。
11. алив = алий 1. [人に催促する時に言う間投詞] さあ。ほら。どれ。
Алив, хүүхдүүд ээ! Айраг ууцгаа. (L [A-I, 75])
さあ, 君たち, 馬乳酒をお飲みなさい。
2. [赤ん坊を抱きかかえながら呼ぶ時に言う間投詞] ねえ。
Алий! Миний хүү хаана байна? (B) ねえ, あなたどこにいるの。
12. ашгүй ~ ашгүй дээ ~ за ашгүй дээ ~ ээ ашгүй ~ ашгүй дээ ер! ~ болж дээ ер! = аштай юу даа [喜び, 満足の意を表す間投詞] よかった。ああよかった。やったね。
とてもよい。
Ашгүй, сайн морь таарлаа. (D [A-I, 173])よかった, 良い馬が当たったわ。
Ашгүй дээ, би энэ номыг олж авъя гэж бодож байсан юм. (K, Ts)
ああよかった, 私はこの本を買おうと思っていたところなの。
Доной: За ашгүй дээ, сууцгаа, цай уу. (O)
ドノイ: ああちょうどいい, 座ってお茶を飲みなさい。
Жамба: Ээ ашгүй, чи энд байна уу? (O)
ジャムバ: ああちょうどよかった, 君はここにいたのかい。
Аштай юу даа. Чи хүрээд ирдэг нь. (B) とてもよかった。君がやってきたのは。
13. аяа [驚き, 賞賛, 不満, ため息を表す間投詞] ああ。まあ。うわー。おお。
Аяа, ямар сайхан хот вэ? (A) まあ, 何て美しい街でしょう。
14. баабаа (< балиар) [幼児に対し, 何かある物を嫌わせる時に言う間投詞]
(幼児語) きたない。ばっちい。ばばっちい。
Ай баабаа. (A) ああ, ばっちい。
15. багш минь ~ ээ багш минь = сахнус минь ~ ээ сахнус минь
[1.恐怖・驚き(何てことだ), 2.救済・加護(お助けを),
3.感謝・喜び(ありがたい, 助かった)の意を表す間投詞]
16. байз ~ за байз ~ байз гэм ~ байз л даа = байзаарай [応答する際に, 人を待たせる時に言う間投詞] ちょっと待って。えーと待てよ。さーとと。
Сувилагч: Тэгье тэгье. За байз! Галт л бушуухан ирээсэй. (O)
看護婦: じゃ, そうしよう。さーとと。ガルトさえ早く来てくれたらなあ。
17. балар ~ балар аа ~ еэ балар аа ~ ээ балар аа [失敗のため残念の意を表す間投詞]
ああ残念。ああ何てことだ。
Ээ балар аа, ингээд хамаг төлөвлөгөө нурлаа шүү дээ! (K, Ts)

- ああ何てことだ, こうしてすべての計画がおじやんになったよ。
18. болж дээ ~ болж болж = ашгүй [喜び, 満足の意を表す間投詞]
よかった。ああよかった。
Болж дээ, миний хүү юм ойлгох болжээ. (T)
ああよかった, うちの息子は物事が分かるようになった。
19. болж болж 1. [喜び, 満足の意を表す間投詞] よかった。ああよかった。 (= ашгүй)
- Утас ажилд орсон. Шугам тасарсан байсан гэнэ。
- За, болж болж. (T)
—電話がつながった。線が切れていたそうよ。
—ああよかった。
2. [人の失敗, 不幸を喜ぶ時に言う間投詞] ざまを見ろ。いい気味だ。 (= хохь чинь)
Хичээл хийгээгүй болохоор шалгалтанд тэнцээгүй. Болж болж хохь чинь. (T)
勉強しなかったから試験に合格しなかったんだ。よしよし, いい気味だ。
20. бурхан минь ~ ээ бурхан минь = тэнгэр минь ~ ээ тэнгэр минь
[1.恐怖・驚き (何てことだ), 2.救済・加護 (お助けを),
3.感謝・喜び (ありがたい, 助かった) の意を表す間投詞]
21. Бурхан өршөө ~ Дарь эх өршөө ~ Богд өршөө [くしゃみをした人に言う間投詞]
お達者で。お大事に。
Хүн I : Аачүү! (Найтаахад) 人 I : はくしょん! (くしゃみをした時)
Хүн II : Бурхан өршөө. (B) 人 II : お達者で。
22. бүү үзэгд ~ ээ бүү үзэгд [こわくて思わず口にする間投詞 (こんなことが二度と起こらないようにというニュアンスをもつ)] とんでもない。なんてこと。ありえない。
Бүү үзэгд! Ямар том хулгана вэ? (B) とんでもない。何て大きなネズミなんだ。
23. бүүвэй ~ бүүвэй бүүвэй ~ бүүвээ (< бүү ай) [幼児を寝かしつける時に言う間投詞]
ねんねんころり。ねんころり。
Бүүвэй бүүвэй. Бүлтгэр хүү минь унт даа, бүүвэй бүүвэй. (N [A-I, 410])
ねんねんころり, ねんころり。ぱちくりおめめの可愛いわが子よ, お眠り。
ねんねんころり, ねんころり。
24. ваа = хаа [怒り, 驚き, 嫌気, 絶望等を表す間投詞] わあ。ああ。
Ваа, гэгээн минь! (L.T-1 [A-I, 436]) ああ, 活仏様。
25. гайгүй дээ [脅しの意を表す間投詞 (脅し文句)] 今に見ている。今にわかる。
Гайгүй дээ! Ар монголын тэр сүрхий баригддаггүй тагнуул миний гараас мултраад хаачих вэ? (G.D [A-I, 458])
今に見ている。外モンゴルのあのやり手の捕まらないスパイは, おれの手から逃げられはしないぞ。
26. гийнгоо ~ гийнгоо гийнгоо [騎手の子供が自分の競走馬に対し, 励ましと幸運を祈り, 節をつけて言う間投詞]

27. гоо гоо ~ гоогоо (< гоё) [幼児に対し, きれい, かわいい, おいしい意を表す間投詞]
 (幼児語) きれいきれい。かわいかわい。おいしいおいしい。
Гоо гоо, дээл гоогоо. (B) きれいきれい, デールはきれい。
28. гуруй ~ гуруй гуруй = гурий ~ гурий гурий [馬を呼ぶ掛け声] ぼーぼー
29. гүүргий ~ гүүргий гүүргий [子羊, 子山羊を柵に入れる時に呼ぶ掛け声]
Гүүргий гүүргий, цайран ярайж харагдах
 Саруул талын маань чимэг юм аа хө... (N.N [A-I, 574])
 グールギー, グールギー, 白っぽくずらりと並んで見えるのは
 わが広大な草原の飾りだよ...
30. гялай ~ гялай гялай ~ ээ гялай гялай [喜びを表す間投詞] ああよかった。
 ああうれしい。やった。
Гялай гялай, миний явах шийд гарчихжээ. (K, Ts)
 ああよかった, 私が行くことに決まったよ。
31. даанч дээ ~ даанч яав даа [不満, 残念の意を表す間投詞] 全くもう。本当にもう。
 全くだ。
Даанч яав даа. Чамайг ийм гоомой юм хийнэ гэж бодсонгүй. (T)
 全くもう何てこと。君がこんないいかげんな事をするとは思わなかった。
32. дуг [(モンゴル将棋で) 駱駝で王手をかける時の掛け声] 王手!
33. дурр ~ дурр дурр [羊や子羊をつかまえる時に呼ぶ間投詞]
34. дүүдий [親族縁者の間で, “年下の兄弟”(男女を問わない)を呼ぶ時の間投詞]
 弟よ。妹よ。
Дүүдий! Агаа нь аваад өгье! (B) 弟よ, お兄ちゃんが取ってあげよう。
35. дүүжин ~ дүүжин даажин [(幼児語) シーソーで遊ぶ時に言う間投詞]
 ぎったんばっこん
 Дүүжингээр дүүжин даажин хийж савлан тоглох уу? (A.T [A-II, 779])
 シーソーで, ぎったんばっこん揺らして遊ぼうか。
36. ер ~ ер дөө ~ ерөө ер = үгүй ер ~ үгүй ердөө [憤慨, 嫌気を表す間投詞] ふん。ちえっ。
 全くもう。
Үгүй ер! Юу ч чадахгүй мөртлөө онгиороо гэдгийг нь! (T)
 ふん! 何も出来ないくせに威張っているなんて。
37. ээ ~ ээ [驚き, 残念, 同情, 軽蔑等の意を表す間投詞] ああ。わあ。おお。
Ээ, бүү үзэгд! Яасан аймаар юм бэ! (J.D [A-II, 835])
 ああ, とんでもない。何て怖いことだろう。
38. ээ ээ бөө бөө [子供をからかう時に言う間投詞] わあい。わい。やあい。やい。
 (= ичиг ичиг)
 Сахилгагүй хүүхэд чамайг харвал ч ээ ээ бөө бөө яасан халтар ах вэ гээд л дуудах
 нь гэв. (S.L [A-II, 835])

いたずらっ子があなたのことを見たらそれだけで、「わあい、わい、やあい、やい。何て汚い顔のお兄さんなの」などと呼ぶよと言った。

39. ёо ~ ёо ёо ~ ёо ёх [1.痛み 2.疲れ 3.あざけりの意を表す間投詞]
1. あ痛いっ。あいた。いたた。
Ёо ёо, өвдөөд байна. (T) あいたた, 痛いよ。
2. ああもうだめ。ああ疲れた。
 Жамба: Ёо ёо, арайхийж авчирлаа. (O)
 ジャムバ: ああもうだめ。やっとなんて来たよ。
3. ひゅーひゅー
Ёо ёо, бас их эд байх нь ээ! (A) ひゅーひゅー, もう大したものだね!
40. ёо ёо элэг элэг [大笑いした時に言う間投詞] ああ, おなか痛い。
Ёо ёо элэг элэг. Чиний хөглөснийг сонсож, инээсээр байгаад элэг хөшчихлөө. (B)
 ああ, おなか痛い! 君の恥さらしを聞いて, 大笑いしておなか痛くなったよ。
41. ёстой ~ ёстой ёстой ~ ёстой доо [相手の発言に同意して言う間投詞] 全くだ。その通りだ。もつともだ。
 - Цагаан сараар өвгөн багшийнд очихгүй бол болохгүй шүү。
 - Ёстой ёстой. (T)
 一旧正月に長老の先生の所へ行かなくてはいけないよ。
 一全くその通りよ。
42. ёх ~ ёох [疲れ, 痛み, 嫌気の意を表す間投詞] ああ。うーん。ああもう。
Ёх, энэ хар хөлсний урсч байгааг хараарай. (B.N [A-II, 856])
 わあ, 私のこの汗が流れているのを見て!
43. жа ~ жаа [目上の人に対し, 同意する時に言う間投詞] はい, かしこまりました。
 - Тийм биз? そうだろ。
 - Жа, тийм ээ. (S.D [A-II, 857]) はい, そうです。
44. жов [犬を追い払う時に言う間投詞] しっしっ。
Жов! Банхар хол очиж хэвт! (B)
 しっしっ。バンハル (犬の名), 遠くへ行って伏せろ。
45. за ~ за хө ~ аа за [話を切り出す時に用いる間投詞] さあ。さて。ところで。
За хө, пийшээ суучих. (B) さあ, こちらへお座り下さい。
46. за ~ за за ~ аа за за [返答する時に同意を表す間投詞] はい。
 Ёндон: Аа за за, байна байна, энд бид буруу залгажээ. (O)
 ヨンドン: ああ, はいはい。もしもし, ここに間違っつないだんだ。
47. зайлуул ~ ээ зайлуул ~ хээ зайлуул ~ иш зайлуул
1. [同情, あわれみ, 残念の意を表す間投詞] ああかわいそうに。ああ気の毒に。
Иш зайлуул, муу ээж минь ядарч дээ. (T)
 ああかわいそうに, お母さんが疲れてしまったよ。

2. [驚き, 嫌気を表す間投詞] ああ。おやまあ。あれまあ。
Ээ зайлуул, ингэж ч явах гэж дээ. (Mo-Ya)
ああ何てことだ, こんな生活をするとは。
48. заяа нь дэлгэр ~ ээ заяа нь дэлгэр [幸運を願って, 思わず口にする間投詞] うまく行きますように。運が開けますように。運に恵まれますように。
Мажиг: Ээ заяа нь дэлгэр, нээрэн байгаа даа. (O)
マジック: ああうまく行きますように, 本当でしょうね。
49. зөв ~ зөв зөв ~ аан зөв зөв [同意・肯定の意を表す間投詞] その通り。そうそう。ごもつとも。全くだ。
Аан зөв зөв, тийм учиртай юм уу? (T) ああなるほど, そういう訳だったの。
50. зуу зуу ~ зуузуу [山羊や子山羊を呼ぶ時に言う間投詞]
51. зүйтэй ~ зүйтэй зүйтэй [同意・肯定の意を表す間投詞] よしよし。その通り。それでよい。もつともだ。
Зүйтэй, үнэхээр зөв. (A) よしよし, 全くその通りだ。
52. зээ ~ зээ хөө [詩や祝詞等で, 話の切り出しに用いる間投詞] さあ。さて。では。
Зээ хөө, үнэхээр тийм үү дээ. (Dai.) さあ, 本当にそうでしょうか。
53. ий 1. [恐怖, 警戒の意を表す間投詞] うわー。ああ。
Ий, би айж байна. (L.T-2) うわー, 怖いよ。
2. [子供が泣くのをまねて, からかう時に言う間投詞] えんえん。えーんえーん。
Ий ий, юундаа уйлна вэ? (A) えんえん, どうして泣くの?
3. [嫌気の意を表す間投詞] いやあ。やあ。
Ий, ямар муухай юм бэ? (A) いやあ, なんてひどい事だ。
54. ийлээ ~ ээлээ яалаа ~ яалаа ийлээ ~ илий = илээ халаг [混乱, 驚き, 残念の意を表す間投詞] あらまあ。おやまあ。なんとまあ。
Ээлээ яалаа, хүүхэд мориноосоо уначихлаа. (T)
あらまあ, 子供が馬から落ちてしまったよ。
55. ий чүү = нэг хоёрын гурваа [力を合わせて動作を起こす時に言う間投詞]
せえの。いち, に一のさん。
- За, бүгдээрээ зэрэг өргөнө шүү. Ий чүү. (B)
— さあ, みんなで同時に持ち上げるよ。せえ一の。
56. илээ ~ илээ халаг ~ илээ минь халаг ~ элээ элээ ~ элээ халаг ~ элээ халаг минь = халаг [驚き, 恐怖, 悲しみ, 残念等の意を表す間投詞] あれまあ。おやまあ。ああ何てことだ。ああ残念だ。
Доной: Илээ минь халаг, илээ минь халаг, би сайхан хүүхдүүдийнхээ толгойг авах гэж өдий болтлоо амьд явсан юм байжээ. (O)
ドノイ: あれまあ, ああなんてこった。わしは可愛い子供たちの首を取るために, これまで生きてきたというのか。

57. ичиг ~ ичиг ичиг ~ ээ ичиг ичиг ~ ичгээ ~ ичгий [恥ずべき行為を行った者をからかう時に言う間投詞] ああ恥ずかしい。恥知らず。恥を知れ。
Ичиг ичиг, яасан муухай юм бэ? (A) ああ恥ずかしい, 何ていやらしい事なの。
58. иш ~ ишш ~ эш [同情, 残念, 後悔, 不満等の意を表す間投詞] ええ。ああ。
 Галт: Иш, та минь тариул гээд байхад яав даа. (O)
 ガルト: ああ, あなたは, 私が注射をしてもらえと言っていたのにどうしたんだい。
59. лаа лаа ~ аа лаа лаа 1. [嫌悪, 憤慨の意を表す間投詞] あらまあ。ああもう。
 - Мах хулгайлчихжээ。
 - Аа лаа лаа, ямар бузартай юм бэ? Мах хулгайлахдаа яадаг байна аа! (T)
 一肉を盗まれちゃった。
 一あらまあ, 何て嫌な事なの。肉を盗むなんてどういうこと。
2. [物がきたない, 不潔だと嫌う時に言う間投詞] うっ。わっ。うわ。げっ。
Лаа лаа, ямар муухай үнэртэй юм бэ? (A) うわっ, 何て臭いんだろう。
60. лоолой ~ лоолой лоолой [豚にえさを与える時に言う間投詞]
61. ля ля ~ аа аа ~ на на ~ да да [歌詞をつけずにメロディーだけを奏でる時に言う間投詞]
 ラララ... 。ルルル... 等。
62. май ~ май май ~ за май [人に物を渡す時に言う間投詞] はいどうぞ。さあどうぞ。
 さあ。ほら。
За май! Энэ бичгийг эгчдээ өгөөрэй. (T)
 はいどうぞ! この書類をお姉さんに渡して下さい。
63. мандтугай [祝福の意を表す間投詞] 万歳。
Мандтугай! Майн нэгэн мандтугай! (B) 万歳! メイデー万歳!
64. номхон [(軍隊で) 隊長が兵隊たちに直立不動の姿勢をとらせる時に命令する掛け声] 気をつけ。
 Дарга: Номхон! Нөхөр байлдагчдын амрыг эрье! (B)
 隊長: 気をつけ! 兵隊の皆さん, ごきげんよう。
65. ойд = дөөд = оёд [子供をこわがらせる時に言う間投詞] おい。こら。
 Өвөө: Ойд, чи наадахаа оролдож болохгүй. (B)
 おじいちゃん: おい, お前はそれを触るな!
66. оо 1. [嫌悪の意を表す間投詞] おお。うわあ。
Оо, ямар муухай үнэр вэ. Юуны үнэр вэ? (A)
 うわあ, 何て臭いんだろう。何の匂いなの。
2. [幼児に対し, 何かある物を嫌わせる時に言う間投詞] ああ。
 Ээж: Оо, баабаа. Газар унасан чихэр баабаа. (B)
 母親: ああ, ばっちい。地面に落ちたアメはばっちいよ。
67. оо ёо ёо [驚き, 皮肉の意を表す間投詞] うわあ。ああ。

Оо ёо ёо, чи чинь ямар мундаг болчихоо вэ! (A)

うわあ、君は何て偉くなったんだい。

68. өө ~ өөв ~ өөс 人の呼び掛けに答える (= 応答する) 時に言う間投詞]

はい。おい。ねえ。ちょっと。

Өө, юу гэнэ ээ. (K, Ts) ねえ、何ですって。

69. өө ~ өө хөө [不満、不機嫌の意を表す間投詞] ああ。ふん。ふーん。

Өө хөө! Иймхэн жаахан айраг авчирсан юм уу? (K, Ts)

ふーん、たったこれだけしか馬乳酒を持ってこなかったの。

70. өөв ~ өөв өөв 1. [牛を呼ぶ掛け声] どうどう。

2. [子牛を嫌った母牛をなだめ、子牛を取らせる時に言う間投詞]

3. [搾乳の際、牛の乳を出させる時に言う間投詞]

71. паа ~ паах = пээ ~ пээх = пөө ~ пөөх = пүү ~ пүүх [驚き、嫌悪、嫌気を表す間投詞]

うわっ。わっ。げっ。いや。

Паа, яасан муухай үнэр вэ? (A) うわっ、何と臭いにおいだろう。

72. пий [嫌悪、残念、悲しみの意を表す間投詞] いやあ。やあ。

Пий! Чамайг ингэж бүтэлгүйтэхийг мэдсэн бол өөрөө явдаг байж。

(D [A-III, 1632])

いやあ、君がこうしてうまく行かないと知っていたら、自分で行けばよかった。

73. пээ ~ пээ пүү = пүх ~ пүүх [驚きの意を間投詞] あーあ。

Пээ пүү, ямар халуун өдөр вэ? (A) あーあ、何て暑い日だろう。

74. сөг ~ сөг сөг [立っているラクダをひざまずかせ横たわらせる時に言う間投詞]

75. сугай ~ сугай сугай [ヤクにソーダを食べさせるために呼ぶ時の間投詞]

76. тий ~ тий тий ~ ий тий тий [寒い時に思わず口にする間投詞] ああ寒い。おお寒い。

Тий тий. За зогсоод байвал осгож үхэх юм байна. (L-T-3 [A-IV, 1960])

ああ寒い。さあ、ずっと立っていたら凍死してしまう。

77. тойг ~ тойг тойг [子羊を嫌った母羊に、その子羊を受け入れるようなだめる時に言う間投詞]

78. тоогүй ~ ээ тоогүй [残念、同情の意を表す間投詞] ああ残念。ああかわいそう。

- Өвөө, би энэ жил дугуйландаа явахаа болилоо。

- Ээ тоогүй. Уг нь явж байсан чинь дээр байсан юмсан. (B)

—おじいちゃん、僕は今年サークル活動に行くのをやめたよ。

—ああ残念。そもそも行っていた方がよかったのに。

79. тоор ~ тоор тоор [母ラクダ、子ラクダをなだめて呼ぶ時の間投詞]

80. тоорой ~ тоорой тоорой [子羊、子山羊にえさを与える時になだめて言う間投詞]

81. туу ~ туу туу [犬に命令して、けしかける時に言う間投詞] おしおし。うしうし。けし。

Туу гэх нохойгүй, Чаа гэх ямаагүй. (A)

トーとけしかける犬もなし、チャーと追い立てる山羊もなし。

(非常に貧しいという意味のことわざ)

82. түй ~ түй түй [つばを吐く動作をまねて、嫌悪の意を表す間投詞] ペっ。ペっペっ。
 Хүүхэд I : Чи өнөөдрийн шалгалтанд муу авсан байх аа.
 Хүүхэд II: Түй түй. Муу ёр. (B)
 子供 I : おまえは今日の試験で悪い点数を取っただろう。
 子供 II : ペっペっ。縁起が悪い。
83. ура ~ урай (< Rus. ура) [氣勢を上げる時の掛け声] うわー。えいえいおう。万歳。
Ура! Маршал Чойбалсан мандтугай! (O) うわー, Чойбалсан元帥万歳!
84. уухай [弓射やシャガイ(羊のくるぶしの骨)遊びで、的や他のシャガイに当たった時に、参加者や観客らが発する間投詞]
85. үгүй ер [憤慨の意を表す間投詞] ふん。全くもう。
Үгүй ер! Юу ч чадахгүй мөртлөө онгиороо гэдгийг нь! (T)
 ふん。何もできないのに威張っているなんて。
86. ха ~ хаа ~ хаа хөж ~ хөж ~ хөөг хөж [牛・ラクダを追ったり、立たせたりする時に言う間投詞]
87. хаанаас даа ~ яалаа гэж дээ ~ юу гэж дээ [もちろん違う、絶対にそうではないという意を表す間投詞] とんでもない。
Хаанаас даа! Дорж эхнэрээсээ салах ёсгүй. (T)
 とんでもない。ドルジが離婚するはずがない。
88. хай ~ хай даа [分からなくて迷っている時に言う間投詞] さあー。どうかな。
Хай мэдэхгүй. Үнэн худлыг хэн мэдэх билээ. (Z.B [A-IV, 2391])
 さあ一分からない。うそか本当か誰が知るものか。
89. хай ~ хайя [馬や牛等を昼間追って行ったり、夜家まで追って連れて来たりする時、または調教するためにどなったりする時に叫ぶ間投詞]
Хай дуулаагүй адуу, Хазаар таниагүй үрээ. (A)
 ハイを聞いたことのない馬, ハザール(馬勒)を知らない雄馬。
 (乗り慣らされていない野生の、という意味のことわざ)
90. хайрхан ~ ээ хайрхан ~ хайрхан минь [自然に対する脅威、畏怖、崇拜の意を表す間投詞] ああ神様。
Ээ хайрхан! Ямар том юм бэ. (A) ああ神様、何て大きいんでしょう。
91. халаг ~ ээ халаг ~ ээ халаг минь ~ ай халаг = халаг хоохой ~ халаг хуухай ~ халаг хухай [残念、同情の意を表す間投詞] ああ何てことだ。ああ残念だ。ああかわいそう。
Ээ халаг! Ээ халаг! Нялх амьтан даарчихаж. (A)
 ああ何てこった、全くもう。この小さな子がすっかり寒がっている。
Халаг хуухай, хөх мөнгөн тэнгэр минь намайгаа юунд ингэж гэсгээнэ вэ... (A)
 ああ何てことだ。青き銀色の天空が私をどうしてこんなに懲らしめているの...。
92. халхай ~ халцгай ~ халахцай ~ халагцай ~ халхцай ~ хахай ~ халхай хохой

[熱いものに触った時に言う間投詞] あっちっち。

Халхай, яасан халуун юм бэ? (А) あっちっち。何て熱いんだ。

93. харин ээ [ためらいの意を表す間投詞] そうですねえ。そうね。でもねえ。

- Маргааш номын санд очих уу? 一明日, 図書館に行きますか。

- Харин ээ, яадаг юм билээ. (Т) 一そうねえ, どうしようかな。

94. харла ~ ээ харла ~ ээ харлаа (еэ харла аа) ~ аа харла аа [残念, 同情の意を表す間投詞]

ああしまった。ああ何てことだ。全くもう。

Жамба: Ээ харлаа, энд чинь тамхи татдаггүй билүү. (О)

ジャムバ: ああしまった。ここではタバコを吸えないんだっけ。

95. хм ~ хн ~ хэм [嫌気の意を表す間投詞] ふん。

Хүн I: Уучлаарай, би номыг чинь хаячихжээ. Яанаа?

Хүн II: Хн. ... (B)

人 I: ごめんなさい, 私は君の本を無くしてしまいました。どうしよう。

人 II: ふん...。

96. хой ~ хой хөг ~ хойг ~ хойг хойг [離れている羊を叱ったり, 追ったりする時に言う間投詞]

97. хоолбой ~ хоолбий ~ хоолбой хоолбой ~ хоолбий хоолбий [羊, 山羊を搾乳するため, つかまえたり縛ったりする時に言う間投詞]

98. хош = цөг [大人の話に口をはさまないよう子供を黙らせる時に言う間投詞]

しっ。静かに。口をはさむな。

Хош! Том хүмүүсийн ярианд ороод! (B)

しっ! 大人の話に口をはさむなんて!

99. хөөг ~ хөөг хөөг [重い荷物を積んだラクダを立たせたり, ラクダが滑りやすい危険な道を注意して進むよう勇気づける時に言う間投詞]

100. хөөс ~ хүүе ~ хөөш ~ хүүш = өөг [呼び掛け, 注意喚起の意を表す間投詞] おい。

おい。ちょっと。注) 後者 хөөш ~ хүүшの方が少し強い口調である。

Доной: Хүүе, Насанбат аа! Бидний өмнөөс танд баяр хүргэж байна гэж хэл. (O)

ドノイ: おい, ナサンバトよ, 君は我々を代表して元帥におめでとうと言ってください。

- Гай болоход эрээд олдохгүй юм гэхэд хүмүүс тал талаас нь:

- Хүүш, тэгээд сайн эрээч! гэв. (L.D [A-V, 2783])

—「残念ながら, 探しても見つからない」と言うのと, 人々は四方八方から,

—「おい, でもしっかり探して」と言った。

101. хөөр ~ хөөр хөөр [ヤクを搾乳するために呼ぶ時の間投詞]

102. хөөс ~ хөөс хөөс [母ラクダを搾乳する時に言う間投詞]

103. хөөрхий ~ хөөрхий дөө ~ ай хөөрхий ~ ээ хөөрхий ~ хөөрхий амьтан [同情, 哀れみ, 愛情の意を表す間投詞] ああかわいそうに。ああ気の毒に。

Галт: Хөөрхий, Самдан минь нас барчихлаа. (O)

ガルト: かわいそうに, サムダンは亡くなってしまった。

104. хулга ~ аа хулга ~ халаг аа хулга [後悔の意を表す間投詞] ああ残念。

ああしまった。ああ何てことだ。

Халаг аа хулга, мэдсэн ч болоосой, сурсан ч болоосой. (A)

ああしまった, 何てことだ。前もって知っていたらなあ, 勉強していたらなあ。

105. хурай ~ хурай хурай 1. [望み通りになるように願ったり, または望み通りに物事が実現した時に, 差し出した両手を時計回りに回しながら言う間投詞]

Шүүгч: Өнөөдрийн тэмцээнд “Малчин” баг түрүүлээ.

“Малчин” багийнхан: Хурай хурай. (B)

審判: 今日の試合で牧民チームが優勝しました。

牧民チームのメンバーたち: ホライ, ホライ。

2. [子供がびっくりして驚いた時に, そばにいる大人がその子の頭をなでながらなだめる時に言う間投詞]

Почсон хүүхдийн толгойг нар зөв илэнгээ, “Хурай хурай, бүү ай.

Аав ээж нь энд байна, Хурай хурай” гэдэг. (B)

びっくりした子供の頭を時計回りになでながら, 「ホライホライ, 恐がらないで。お父さん, お母さんはここにいますよ, ホライホライ」と言います。

106. хуухай ~ халаг хуухай ~ халаг хухай [残念, 同情の意を表す間投詞] ああ何てことだ。

ああ残念。ああかわいそう。

Халаг хуухай, саяын зуднаар ямар олон сайхан мал үхээ вэ. (B)

ああ何てこった, この間のゾド (雪害) の時に何とたくさんの丈夫な家畜が死んだことか。

107. хүүхээ [年配の人が子供 (男女を問わない) を呼ぶ時に言う間投詞]

坊ちゃん。お嬢ちゃん。

Өвгөн: Хүүхээ! Юм асууя. (B)

老人: 坊ちゃん (お嬢ちゃん), ものを尋ねよう。

108. хэн ээ ~ хээн [(通常, 年配の人が) ごく普通の知り合いを, 名前を言わずに呼ぶ間投詞] ねえ。あのう。ちょっと。

Өвгөн: Хээн! Чи хэзээ ирээ вэ? (B) 老人: ねえ! お前はいつ来たのかい。

109. хээ 1. [無視, 軽蔑の意を表す間投詞] ふーん。

Доной: Хээ, тэр золиг яваад өх нь тэр үү. (O)

ドノイ: ふーん, あいつが行ってしまうのはそれか。

2. [驚きの意を表す間投詞] へーえ。

Насанбат: Хээ, энэ Доной гуай даа, ер яав даа. (O)

ナサンバト: へーえ, あのドノイさんがね, 一体どうしたんだ。

110. хээцэс ~ хээ цэс ~ хэ цэс [無視, 軽蔑, 過小評価の意を表す間投詞] ふん。

注) хээ よりも強意である。

Доной: Хээцэс, гурван сайхан хүнээс л цаашгүй, ердөө үгэнд орохгүй юм. (O)

ドノイ: ふん, ただ三人の立派な人と言うだけで, 全く言うことを聞かないんだ。

111. цод [(モンゴル将棋で) 歩で王手をかける時の掛け声] 王手!

112. цөөг цөөг [山羊を搾乳する時に言う間投詞]

113. цуу ~ цуу цуу ~ цүү цүү ~ зуу зуу ~ жуу жуу [山羊を呼ぶ時の間投詞]

114. чаа ~ чаа чаа [身近にいる羊や山羊を叱ったり, 追ったりする時に言う間投詞]

115. чааваас ~ еэ чааваас ~ ээ чааваас даа ~ иш чааваас даа 1. [同情, 残念の意を表す間投詞] ああかわいそうに。ああ残念。ああむなしい。

Доной: Ээ тэнгэр минь, эш чааваас даа, бурхан болчихсон уу? (O)

ドノイ: ああ神様, かわいそうに, 亡くなってしまったのか。

2. [不満の意を表す間投詞] ああなんだ。

Чааваас даа, иймхэн юмыг чадахгүй байх гэж дээ. (T)

ああなんだ, こんな事さえできないとは。

116. чиш ~ чишш [静かにするようにと人を制する時に言う間投詞] ーっ。

Чишш, дүү чинь сэрчихнэ шүү. (B) ーっ, 弟が目を覚ましてしまうよ。

117. чүү ~ чүү чүү [馬を立たせたり, 追ったり, 進ませたりする時に言う間投詞] はい。

Чүү! гэж морио давиран, цааш хөдлөв. (L.T-1 [A-V,3020])

「はい」と言って, 自分の馬を足で打って, さらに先へ出発した。

118. чээг ~ чээг чээг [山羊等の家畜を引き止め, 留まらせる時に言う間投詞]

119. шаг [(モンゴル将棋で) 王手をかける時の掛け声] 王手!

120. ширэг ширэг [赤ん坊が何かにおびえ, 眠らずに泣いてぐずっている際に行うおまじないの時に用いる間投詞]

Зуухан дахь давс хийж, хүүхдийг гал дээгүүр нар зөв эргүүлж,

“Ширэг ширэг, юунаас айсан бэ?” гэдэг. (B)

かまどの火に塩を入れ, 子供を火の上を時計回りに回しながら,

「シレグ, シレグ! 何がこわかったの」と言います。

121. эвий ~ эвэй ~ эвий эвий = авай авай ~ авай эвий [子供や小動物を哀れんだり, かわいがったりする時に言う間投詞] あれまあ。おやまあ。かわいかわい。

Эвий, хонгор үр минь жаахан тонгойж үз. (A)

あれまあ, かわいいわが子よ, 少し前へかがんでくれ。

122. эгээ = аниа = ажаа = адиа [親類縁者の中で, “年上の女の兄弟”を呼ぶ時の間投詞]

お姉ちゃん。お姉さん。姉さん。

Эгээ! Үүнийг аваад өгөөч. (B) お姉ちゃん, これをとってちょうだい。

123. ээ [不満足の時に言う間投詞] ええ。ああ。

Ээ, боль л доо! (B) ええ, もうやめてよ。

124. ээ дээ ~ эй дээ 1. [注意喚起の意を表す間投詞] いいかい。ねえ、いいかい。
Ээ дээ, тун болгоомжтой явахгүй бол хэцүү шүү. (K, Ts)
 いいかい、とても用心して行かないとだめよ。
2. [賞賛の意を表す間投詞] でかした。よくやった。よしその通り。(= ай даа)
Эй дээ, болж байна. Би чамайг ингэж л хийгээсэй гэж бодож байсан юм. (B)
 でかした、いいぞ。僕は君にこういうふうにやってほしいと思っていたんだ。
125. ээж ~ ээж ээ [主に女性が恐れ驚いた時に思わず口にする間投詞] (原義は“お母さん”) ああ。
 Туяа халтирч унахдаа “Ээж ээ” гэж хашгираад нүүр нь улайв. (T)
 トヤは滑って転ぶ時に、「ああ」と叫んで赤面した。
126. яа ~ яа яа ~аа яа яа
1. [痛みを表す間投詞] あ痛いつ。あいた。いたた。(= ёо ёо)
Яа яа, яасан их өвдөж байна аа! (A)あいたた、何て痛いんだろう。
2. [驚き、恐怖を表す間投詞] うわっ。わっ。(= пөөх)
 Паа яа яа, яасан их мөнгө вэ. (B.V [A-V, 3238]) うわー、何て大金なの。
3. [驚き、喜びの意を表す間投詞] うわあ。ああ。やあ。
Аа яа яа! Их л бяргай эр юм даа. (T) うわあ、すごい力持ちだね。
127. яав даа ~ яав даа даанч ~ даанч яав даа [残念の意を表す間投詞]
 (...しないとは) 全くもう。本当にもう。全く残念だ。
 Галт: Доной гуай, яав даа, та минь. (O)
 ガルト: ドノイさん、全くもう、あなたは。
 (どうして私の言うことを聞かなかったのか)
128. яадаг билээ ~ яана аа [あわてふためいた時に思わず口にする間投詞]
 どうしよう。あらまあ。
 Хүүе, яадаг билээ. Та минь ээ! Усанд хүн живж байна. (T)
 おーい、どうしよう。皆さん、人がおぼれている。
Яана аа! Ямар том бэлэг вэ! (T) あらまあ。何て大きなプレゼントなの。
129. яалаа гэж дээ ~ юу гэж дээ = хаанаас даа [絶対にそうではないという意を表す間投詞] とんでもない。
Яалаа гэж дээ, би ч бас мөнгөө төлсөн шүү дээ. (B)
 とんでもないよ、私もお金を払ったよ。
130. яамай ~ яамай даа [喜び、満足の意を表す間投詞] よかった。ああよかった。
 やったね。
Яамай даа, Бат сайн мужаан болжээ. (T)
 ああよかった、バトはいい大工になった。
131. яая даа ~ яая даа байз [迷い、ためらいの意を表す間投詞]
 えーと、どうしようかなあ。

Яая даа байз, юу ч хийхээ мэдэхгүй байна. (Т)

えーと、どうしようかなあ、何をしたらいいかも分からない。

3. モンゴル語の間投詞の意味分類

上述したモンゴル語の間投詞の資料を、私見に従い意味分類すると、大きく「人間」、「動物」、「その他」の3種類に分類され、さらに以下のように詳細に下位分類される。

A. 人間に関する間投詞

(1) 感情の間投詞：

1. 理解 аа
2. 確認, 聞き返し аан
3. 非難 ай, ай даа
4. 励まし, 賞賛 аяа, аахай ~ ахай = уухай ~ ухай ~ уухайс ~ ухайс ~ уухайс даа ~ ухайс даа, ээ дээ ~ эй дээ (= ай даа)
5. 喜び ашгүй ~ ашгүй дээ ~ за ашгүй дээ ~ ээ ашгүй ~ ашгүй дээ ер! ~ болж дээ ер! = аштай юу даа, болж дээ ~ болж болж, гялай ~ гялай гялай ~ ээ гялай гялай, яамай ~ яамай даа
6. 残念 ай яа яа, балар ~ балар аа ~ еэ балар аа ~ ээ балар аа, даанч дээ ~ даанч яав даа, еэ ~ ээ, зайлуул ~ ээ зайлуул ~ хээ зайлуул ~ иш зайлуул, ийлээ ~ ээлээ яалаа ~ яалаа ийлээ ~ илий = илээ халаг, илээ ~ илээ минь халаг ~ элээ элээ ~ элээ халаг ~ элээ халаг минь = халаг, иш ~ ишш = эш, пий, халаг ~ ээ халаг ~ ээ халаг минь ~ ай халаг = халаг хоохой ~ халаг хуухай ~ халаг хухай, харла ~ ээ харла ~ ээ харлаа (еэ харла аа) ~ аа харла аа, хуухай ~ халаг хухай, хулга ~ аа хулга ~ халаг аа хулга, чааваас ~ еэ чааваас ~ ээ чааваас даа ~ иш чааваас даа, яав даа ~ яав даа даанч ~ даанч яав даа, тоогүй ~ ээ тоогүй
7. 驚き аяа, яа ~ яа яа ~ аа яа яа, ваа = хаа, еэ ~ ээ, зайлуул ~ ээ зайлуул ~ хээ зайлуул ~ иш зайлуул, ийлээ ~ ээлээ яалаа ~ яалаа ийлээ ~ илий = илээ халаг, илээ ~ илээ халаг ~ илээ минь халаг ~ элээ элээ ~ элээ халаг ~ элээ халаг минь = халаг, оо ёо ёо, паа ~ паах = пээ ~ пээх = пөө ~ пөөх = пүү ~ пүүх ~ пүх, хээ, пээ ~ пээ пүү
8. 満足 ай, ай даа, ашгүй ~ ашгүй дээ ~ за ашгүй дээ ~ ээ ашгүй ~ ашгүй дээ ер! ~ болж дээ ер! = аштай юу даа, болж дээ ~ болж болж, гялай ~ гялай гялай ~ ээ гялай гялай, яамай ~ яамай даа, яа ~ яа яа ~ аа яа яа
9. 嫌悪, 嫌気 ваа = хаа, ер ~ ер дөө ~ ерөө ер = үгүй ер ~ үгүй ердөө, ёх ~ ёох, зайлуул ~ ээ зайлуул ~ хээ зайлуул ~ иш зайлуул, ий, оо, лаа лаа ~ аа лаа лаа, паа ~ паах = пээ ~ пээх = пөө ~ пөөх = пүү ~ пүүх, пий, түй ~ түй түй, хм ~ хн ~ хэм
10. 怒り, 憤慨 лаа лаа ~ аа лаа лаа, ваа = хаа, ер ~ ер дөө ~ ерөө ер = үгүй ер ~ үгүй ердөө
11. 不満, 不機嫌 аяа, өө ~ өө хөө, ээ, иш ~ ишш = эш, чааваас ~ еэ чааваас ~ ээ чааваас даа ~ иш чааваас даа

12. 同情, 哀れみ еэ ~ ээ, зайлуул ~ ээ зайлуул ~ хээ зайлуул ~ иш зайлуул, иш ~ ишш = эш, тоогүй ~ ээ тоогүй, халаг ~ ээ халаг ~ ээ халаг минь ~ ай халаг = халаг хоохой ~ халаг хуухай ~ халаг хухай, харла ~ ээ харла ~ ээ харлаа (еэ харла аа) ~ аа харла аа, хөөрхий ~ хөөрхий дөө ~ ай хөөрхий ~ ээ хөөрхий ~ хөөрхий амьтан, хуухай ~ халаг хуухай ~ халаг хухай, чаваас ~ еэ чаваас ~ ээ чаваас даа ~ иш чаваас даа, эвий ~ эвэй ~ эвий эвий = авай авай ~ авай эвий
  13. 同意, 肯定 ай даа, ёстой ~ ёстой ёстой ~ ёстой доо, жа ~ жаа, зөв ~ зөв зөв ~ аан зөв зөв, зүйтэй ~ зүйтэй зүйтэй
  14. 恐怖, 警戒 бүү үзэгд ~ ээ бүү үзэгд, ий, илээ ~ илээ халаг ~ илээ минь халаг ~ элээ элээ ~ элээ халаг ~ элээ халаг минь = халаг, ээж ~ ээж ээ, яа ~ яа яа ~аа яа яа
  15. 軽蔑 еэ ~ ээ, хээ, хээцэс ~ хээ цэс ~ хэ цэс
  16. 注意喚起 хөөе ~ хүүе ~ хөөш ~ хүүш, ээ дээ ~ эй дээ
  17. 迷い хай ~ хай даа, харин ээ, яая даа ~ яая даа байз
  18. ひやかshi болж болж, ичиг ~ ичиг ичиг ~ ээ, ичиг ичиг ~ ичгээ ~ ичгий, оо ёо ёо
  19. 脅し гайгүй дээ
  20. 大笑い ёо ёо элэг элэг
  21. 幸運祈願 заяа нь дэлгэр ~ ээ заяа нь дэлгэр
  22. あわてふためく ийлээ ~ ээлээ яалаа ~ яалаа ийлээ ~ илий = илээ халаг, яадаг билээ ~ яана аа
  23. 信じがたい хаанаас даа ~ яалаа гэж дээ ~ юу гэж дээ
- (2) 感覚の間投詞 :
1. 寒暖 тий тий, халхай ~ халцгай ~ халахцай ~ халагцай ~ халхцай ~ хахай ~ халхай хохой
  2. 痛み, 疲れ ёо ёо, яа ~ яа яа, ёо ёх, ёх ~ ёох
- (3) 呼び掛けの間投詞 :
1. 一般的な呼称 хөөе ~ хүүе ~ хөөш ~ хүүш = өөг
  2. 特定の人に対する親しみを込めた呼称 агаа, дүүдий, хүүхээ, хэн ээ ~ хээн, эгээ = аниа = ажаа = адиа
- (4) 応答の間投詞 : аанхаан ~ аахаан ~ н...х...н, за ~ за за ~ аа за за, өө ~ өөв ~ өөе, байз ~ за байз ~ байз гэм ~ байз л даа = байзаарай
- (5) 動作を引き起こす間投詞 : алив = алий, ий чүү = нэг хоёрын гурваа, май ~ май май ~ за май, номхон, чиш ~ чишш
- (6) 子供を対象とする間投詞 :
1. 注意し恐がらせる ойд, ий, аажий, аажуу
  2. 何かを嫌わせる баабая
  3. 寝かしつける бүүвэй бүүвэй
  4. きれい,かわいい,おいしいの意 гоо гоо

5. からかう *еэ ээ бөө бөө, ий ий*
  6. 大人の話に口をはさませない *хош, цөг*
  7. 赤ん坊を抱きかかえて呼ぶ *алив, алий*
  8. シーソーで遊ぶ *дүүжин даажин*
  9. びっくりした子をなだめる *хурай хурай*
- (7) 話を切り出す間投詞 :
1. 話を始める *ай хө (~ аа хө), за ~ за хө ~ аа за*
  2. 詩や祝詞等で *зээ ~ зээ хөө*
  3. 歌や詩のリズムを合わせる *ай хө (~ зээ хө)*
- (8) 民族の伝統的習慣に関する間投詞 :
1. 望みが実現するように祈る時や実現した時に言う *хурай ~ хурай хурай*
  2. 何かにおびえ、眠らず泣く赤ん坊に対するおまじない *ширэг ширэг*
  3. くしゃみをした人に言う *Бурхан өршөө ~ Дарь эх өршөө ~ Богд өршөө*
  4. 弓射やシャガイ (羊のくるぶしの骨) 遊びで、的や他のシャガイに当たった時に、参加者や観客らが発する *уухай*
- (9) 信仰に関する間投詞 : *бурхан минь ~ ээ бурхан минь = тэнгэр минь ~ ээ тэнгэр минь, багш минь ~ ээ багш минь = сахиус минь ээ ~ сахиус минь, хайрхан ~ ээ хайрхан ~ хайрхан минь*

V. 動物に関する間投詞

- (1) 呼ぶ : *гуруй ~ гуруй гуруй = гурий ~ гурий гурий (馬), гүүргий ~ гүүргий гүүргий (子羊, 子山羊), дурр ~ дурр дурр (羊, 子羊), цуу ~ цуу цуу ~ цүү цүү ~ зуу зуу ~ зуузуу ~ жуу жуу (山羊, 子山羊), лоолой ~ лоолой лоолой (豚), өөв ~ өөв өөв (牛, 子牛), сугай ~ сугай сугай (ヤク), тоор ~ тоор тоор (母ラクダ, 子ラクダ), хөөр ~ хөөр хөөр (ヤク)*
- (2) なだめる : *өөв ~ өөв өөв (牛, 子牛), тоор ~ тоор тоор (母ラクダ, 子ラクダ), тоорой ~ тоорой тоорой (母羊, 子羊)*
- (3) 横たわらせる : *сөг ~ сөг сөг (ラクダ)*
- (4) 追ったり、立たせたりする : *ха ~ хаа ~ хаа хөж ~ хөж ~ хөөг хөж (牛・ラクダ), хай ~ хайя (牛・馬), хой ~ хой хөг ~ хойг ~ хойг хойг (羊), хөөг ~ хөөг хөөг (ラクダ), чаа ~ чаа чаа (羊), чүү ~ чүү чүү (馬), жов (犬)*
- (5) 怒鳴る : *хай ~ хайя (牛・馬), хой ~ хой хөг ~ хойг ~ хойг хойг (羊), чаа ~ чаа чаа (羊)*
- (6) 搾乳する : *өөв ~ өөв өөв (牛), хоолбой ~ хоолбий ~ хоолбой хоолбой ~ хоолбий хоолбий (羊・山羊) хөөр ~ хөөр хөөр (ヤク), хөөс ~ хөөс хөөс (母ラクダ), цөөг цөөг (山羊)*
- (7) 子を嫌った母親にその子を受け入れさせる : *тойг ~ тойг тойг (羊)*
- (8) つかまえたり縛ったりする : *хоолбой ~ хоолбий ~ хоолбой хоолбой ~ хоолбий хоолбий (羊・山羊)*

- (9) 進ませる : хөөг ~ хөөг хөөг (ラクダ), чүү ~ чүү чүү (馬), туу ~ туу туу (犬)
 (10) 節をつけて励ます : гийнгоо ~ гийнгоо гийнгоо (競馬)
 (11) 引き止め, 留まらせる : чээг ~ чээг чээг (山羊等)

C. その他

- (1) チェスに関するもの : дуг, цод, шаг
 (2) 氣勢を上げる掛け声 : мандтугай, ура ~ урай
 (3) メロディーだけを奏でるもの : ля ля ~ аа аа ~ на на ~ да да

4. 意味と用法から見たモンゴル語の間投詞の特徴

以上, 2.モンゴル語の間投詞の資料編, 3.モンゴル語の間投詞の意味分類に基づき, モンゴル語の間投詞の主要な際立った特徴を, その意味と用法の点から簡潔にまとめると次のようである。

1. 間投詞は, 一般に喜怒哀楽等, 人間の様々な感情を表すものがその大半を占めるのは言うまでもないが, モンゴル語は, 「感情」を表す間投詞のうち, とりわけ「残念」(харамсах)と「同情, 哀れみ」(өрөвдөх, халаглах)の意を表す間投詞の種類(基本的に見出し語及びその変種を一種類として数える)が非常に多いという顕著な特徴が見られる。

「残念」の意を表す間投詞

даанч дээ, илээ халаг, еэ чаваас даа, ээ тоогүй 等, 合計 16 種類。

「同情, 哀れみ」の意を表す間投詞

ээ зайлуул, хөөрхий дөө, эвий эвий 等, 合計 10 種類。

(詳細に関しては, 3. A. (1) 6. 及び 3. A. (1) 12. の諸例を参照。)

これは, 厳しい大自然の中で, 人間のみならず家畜を含む生き物すべてと共存し, 相互扶助で生きるモンゴル民族の, 慈悲の心の豊かさの反映なのかもしれない。

2. 上の 1. と関連して述べると, モンゴル語の間投詞には, 「動物」, 特に「五畜」(таван хошуу мал)に関する間投詞が極めて豊富であるというもう一つの顕著な特徴が見られる。とりわけ対象となる家畜や場面に応じて, 使用する間投詞がそれぞれ異なることは特筆すべきである。

場面 五畜	呼ぶ時	追う時	怒鳴る時
馬	гуруй гуруй	чүү чүү	хайя хайя
牛	өөв өөв	хөж хөж ~ хаа хөж	хаа
ラクダ	хөч хөөг	хөж хөж ~ хаа хөж	хаа, хөж
羊	хоолбой хоолбой	чаа чаа, хой хойг	чаа
山羊	цуу цуу	чаа чаа	чаа

これは、モンゴル古来からの遊牧牧畜文化の反映と考えられる。

3. モンゴル民族特有の伝統的習慣にまつわる一種独特な間投詞が存在するという、さらなる特徴も若干見られる。例えば、弓射やシャガイ（羊のくるぶしの骨）遊びの時に用いる間投詞 *уухай*, 赤ん坊が何かにおびえ、眠らず泣いている時に行うおまじないに用いる間投詞 *ширэг ширэг*, くしゃみをした人に対して言う間投詞 *Бурхан өршөө (~ Дарь эх өршөө ~ Богд өршөө)*, 望みが実現するように願ったり、または実現した時に、両手を差し出し、時計回りに回しながら言う間投詞 *хурай хурай* 等。

これは、少なくともモンゴルの民族性と地域性の両方を反映したものと捉えることができる。

5. おわりに

以上、モンゴル語の間投詞について、その定義付け、先行研究、資料編、意味分類、及び意味と用法から見た特徴の順で、できるだけ詳細に記述することを試みた。本研究により、モンゴル言語学における従来の空白部を多少なりとも補うことができれば幸いである。今後は、第一に、モンゴル語の間投詞の定義付けに関して、再度慎重に検討し直すこと、第二に、それに伴いモンゴル語の間投詞の意味と用法に関し、さらに綿密に分析調査し、再度全体の意味分類を検討し直すこと、第三に、モンゴル語の間投詞をその構造的特徴の点から考察することの三点に焦点を当てて、さらに研究を進めていきたいと思う。

補遺：モンゴル語の間投詞の総索引

以下の番号は、2.モンゴル語の間投詞の資料編の中の見出し語の通し番号と一致するものである。

A	<i>аахай</i> ... 4	<i>айжуу</i> ... 10
<i>аа</i> ... 1	<i>авай авай</i> ... 121	<i>алив</i> ... 11
<i>аа аа</i> ... 61	<i>авай эвий</i> ... 121	<i>алий</i> ... 11
<i>аа за</i> ... 45	<i>агаа</i> ... 5	<i>аниа</i> ... 122
<i>аа за за</i> ... 46	<i>адиа</i> ... 122	<i>ахай</i> ... 4
<i>аа лаа лаа</i> ... 59	<i>ажаа</i> ... 122	<i>ашгүй</i> ... 12
<i>аа харла аа</i> ... 94	<i>ай</i> ... 6	<i>ашгүй дээ</i> ... 12
<i>аа хулга</i> ... 104	<i>ай даа</i> ... 7	<i>ашгүй дээ ер</i> ... 12
<i>аа яа яа</i> ... 126	<i>ай халаг</i> ... 91	<i>аштай юу даа</i> ... 12
<i>аан</i> ... 2	<i>ай хө</i> ... 8	<i>аяа</i> ... 13
<i>аан зөв зөв</i> ... 49	<i>ай хөөрхий</i> ... 103	
<i>аанхаан</i> ... 3	<i>ай яа яа</i> ... 91	Б
<i>аахаан</i> ... 3	<i>айжий</i> ... 10	<i>баабаа</i> ... 14

багш минь ... 15	даанч яав даа ... 31, 127
байз ... 16	Дарь эх өршөө ... 21
байз гэм ... 16	дөөд ... 65
байз л даа ... 16	дуг ... 32
байзаарай ... 16	дурр ... 33
балар ... 16	дурр дурр ... 33
балар аа ... 17	дүүдий ... 34
Богд өршөө ... 21	дүүжин ... 35
болж болж ... 18, 19	дүүжин даажин ... 35
болж дээ ... 18	
болж дээ ер ... 12	
бурхан минь ... 20	
Бурхан өршөө ... 21	
бүү үзэгд ... 22	
бүүвэй ... 23	
бүүвэй бүүвэй ... 23	
бүүвээ ... 23	
В	
ваа ... 24	
Г	
гайгүй дээ ... 25	
гийнгоо ... 26	
гийнгоо гийнгоо ... 26	
гоо гоо ... 27	
гоогоо ... 27	
гурий ... 28	
гурий гурий ... 28	
гуруй ... 28	
гуруй гуруй ... 28	
гүүргий ... 29	
гүүргий гүүргий ... 29	
гялай ... 30	
гялай гялай ... 30	
Д	
да да ... 61	
даанч дээ ... 31	

Е	зөв зөв ... 49	Н
ер ... 36	зуу зуу ... 50, 113	на на ... 61
ер дөө ... 36	зуузуу ... 50	н...х...н ... 3
ерөө ер ... 36	зүйтэй ... 51	номхон ... 64
еэ ... 37	зүйтэй зүйтэй ... 51	нэг хоёрын гурваа ... 55
еэ балар аа ... 17	зээ ... 52	
еэ еэ бөө бөө ... 38	зээ хөө ... 52	О
еэ харла аа ... 94		оёд ... 65
еэ чааваас ... 115	И	ойд ... 65
	ий ... 10, 53	оо ... 66
Ё	ий аажуу ... 10	оо ёо ёо ... 67
ёо ... 39	ий тий тий ... 76	
ёо ёо ... 39	ий чүү ... 55	Ө
ёо ёо элэг элэг ... 40	ийлээ ... 54	өө ... 68, 69
ёо ёх ... 39	илий ... 54	өө хөө ... 69
ёох ... 42	илээ ... 56	өөв ... 68, 70
ёстой ... 41	илээ минь халаг ... 56	өөв өөв ... 70
ёстой доо ... 41	илээ халаг ... 54, 56	өөг ... 100
ёстой ёстой ... 41	ичгий ... 57	өөс ... 68
ёх ... 42	ичгээ ... 57	
	ичиг ... 57	П
Ж	ичиг ичиг ... 57	паа ... 71
жа ... 43	иш ... 58	паах ... 71
жаа ... 43	иш зайлуул ... 47	пий ... 72
жов ... 44	иш чааваас даа ... 115	пөө ... 71
жуу жуу ... 113	ишш ... 58	пөөх ... 71
		пүү ... 71
З	Л	пүүх ... 71
за ... 45, 46	лаа лаа ... 59	пүх ... 73
за ашгүй дээ ... 12	лоолой ... 60	пээ ... 71, 73
за байз ... 16	лоолой лоолой ... 60	пээ пүү ... 73
за за ... 46	ля ля ... 61	пээх ... 71
за май ... 62		
за хө ... 45	М	С
зайлуул ... 47	май ... 62	сахиус минь ... 15
заяа нь дэлгэр ... 48	май май ... 62	сөг ... 74
зөв ... 49	мандтугай ... 63	

сөг сөг ... 74	хаанаас даа ... 87, 129	хөөр хөөр ... 101
сугай ... 75	хай ... 88, 89	хөөрхий ... 103
сугай сугай ... 75	хай даа ... 88	хөөрхий амьтан ... 103
Т	хайрхан ... 90	хөөрхий дөө ... 103
тий ... 76	хайрхан минь ... 90	хөөс ... 102
тий тий ... 76	хайя ... 89	хөөс хөөс ... 102
тойг ... 77	халаг ... 56, 91	хөөш ... 100
тойг тойг ... 77	халаг аа хулга ... 104	хулга ... 104
тоогүй ... 78	халаг хоохой ... 91	хурай ... 105
тоор ... 79	халаг хуухай ... 91, 106	хурай хурай ... 105
тоор тоор ... 79	халаг хухай ... 91, 106	хуухай ... 106
тоорой ... 80	халагцай ... 92	хүүе ... 100
тоорой тоорой ... 80	халахцай ... 92	хүүхээ ... 107
туу ... 81	халхай ... 92	хүүш ... 100
туу туу ... 81	халхай хохой ... 92	хэ цэс ... 110
түй ... 82	халхцай ... 92	хэм ... 95
түй түй ... 82	халцгай ... 92	хэн ээ ... 108
тэнгэр минь ... 20	харин ээ ... 93	хээ зайлуул ... 47, 109
	харла ... 94	хээ цэс ... 110
У	хахай ... 92	хээн ... 108
ура ... 83	хм ... 95	хээцэс ... 110
урай ... 83	хн ... 95	
уухай ... 4, 84	хой ... 96	Ц
уухайс ... 4	хой хөг ... 96	цод ... 111
уухайс даа ... 4	хойг ... 96	цөг ... 98
ухай ... 4	хойг хойг ... 96	цөөг цөөг ... 112
ухайс ... 4	хоолбий ... 97	цуу ... 113
ухайс даа ... 4	хоолбий хоолбий ... 97	цуу цуу ... 113
	хоолбой ... 97	цүү цүү ... 113
Ү	хоолбой хоолбой ... 97	
үгүй ер ... 36, 85	хош ... 98	
үгүй ердөө ... 36	хөж ... 86	
Х	хөөг ... 99	
ха ... 86	хөөг хөж ... 86	
хаа ... 24, 86	хөөг хөөг ... 99	
хаа хөж ... 86	хөөе ... 100	
	хөөр ... 101	

Ч	элээ халаг минь ... 56	ээ хөөрхий ... 103
чаа ... 114	элээ элээ ... 56	ээ чааваас даа ... 115
чаа чаа ... 114	эш ... 58	ээж ... 125
чааваас ... 115	ээ ... 37, 123	ээж ээ ... 125
чиш ... 116	ээ ашгүй ... 12	ээлээ яалаа ... 54
чишш ... 116	ээ багш минь ... 15	
чүү ... 117	ээ балар аа ... 17	Ю
чүү чүү ... 117	ээ бурхан минь ... 20	юу гэж дээ ... 87, 129
чээг ... 118	ээ бүү үзэгд ... 22	
чээг чээг ... 118	ээ гялай гялай ... 30	Я
	ээ дээ ... 124	яа ... 126
Ш	ээ зайлуул ... 47	яа яа ... 126
шаг ... 119	ээ заяа нь дэлгэр ... 48	яав даа ... 127
ширэг ширэг ... 120	ээ ичиг ичиг ... 57	яав даа даанч ... 127
	ээ сахнус минь ... 15	яадаг билээ ... 128
Э	ээ тоогүй ... 78	яалаа гэж дээ ... 87, 129
эвий ... 121	ээ тэнгэр минь ... 20	яалаа ийлээ ... 54
эвий эвий ... 121	ээ хайрхан ... 90	яамай ... 130
эвэй ... 121	ээ халаг ... 91	яамай даа ... 130
эгээ ... 122	ээ халаг минь ... 91	яана аа ... 128
эй дээ ... 124	ээ харла ... 94	яая даа ... 131
элээ халаг ... 56	ээ харла аа ... 94	яая даа байз ... 131

出典一覧及び略語

- Арай, Ш., Лувсанжав, Ч. нар, 1990, *Монгол-Япон ярианы дэвтэр*, Улаанбаатар: (Mo-Ya)
- Бааст, Б., 1962, *Хяруу унасан цагаар*, Улаанбаатар: (B.B)
- Badamkhand, Ya. の作成した例 (B)
- Баттулга, З., 1964, *Уяхан замбуутив*, Улаанбаатар: (Z.B)
- Гаадамба, Ш., Цэрэнсодном, Д., 1978, *Монгол ардын аман зохиолын дээж бичиг*, Улаанбаатар: (Dai)
- Дамбажав, И. нар, 2006, *Оюун билгийн мэлмийг нээгч аялгуу сайхан монгол үгийн дээж*, Улаанбаатар: (D)
- Дамдин, Ж., 1973, *Үймээний жил*, Улаанбаатар: (J.D)
- Дашдэндэв, С., 1969, *Улаан наран*, Улаанбаатар: (S.D)
- Дашням, Л., 1975, *Бурхантын цэцэг*, Улаанбаатар: (L.D)
- Дууны үг “Ардын намын журамт цэрэг” (Duu)

- Дүйнхэржав, Г., 1975, *Арилиггүй мөр*, Улаанбаатар: (G.D)
- Kullmann, R., Tserenpil, D., 1996, *Mongolian Grammar*, Jensco Ltd., Hong Kong: (K, Ts)
- Лодой, Ж., 1972, *Бүрхэг шөнө*, Улаанбаатар: (L)
- Лочин, С., 1978, *Газрын дуун*, Улаанбаатар: (S.L)
- Наваан-Юндэн, Н., 1976, *Баян монгол*, Улаанбаатар: (N.N)
- Нацагдорж, Д., 1945, *Зохиолын түүвэр*, Улаанбаатар: (N)
- Нямаа, Б., 1988, *Арандалынхан*, Улаанбаатар: (B.N)
- Ойдов, Ч., 1957, *Жүжгүүд*, Улаанбаатар: (O)
- Өлзийсүрэн, Б., 1976, *Замын хүзүү*, Улаанбаатар: (B.O)
- 田中セツ子, 2005, 『現代モンゴル語口語辞典』大学書林 東京 : (T)
- Толстой, А., 1969, *Мөнгөн ноён*, Улаанбаатар: (A.T)
- Түдэв, Л., 1964, *Нүүдэл*, Улаанбаатар: (L.T-1)
- Түдэв, Л., 1968, *Алтан гадас зүг чигийг заана*, Улаанбаатар: (L.T-2)
- Түдэв, Л., 1964, *Улаан долгион*, Улаанбаатар: (L.T-3)
- Шинжлэх Ухааны Академи Хэл Зохиолын Хүрээлэн, 2008, *Монгол хэлний дэлгэрэнгүй тайлбар толь I - V*, Улаанбаатар: (A-I, A-II, A-III, A-IV, A-V)

参考文献

- 道布編著, 1983, 『蒙古語簡志』(中国少数民族語言簡志双書), 民族出版社, 北京.
- Kullmann, R., Tserenpil, D., 1996, *Mongolian Grammar*, Jensco Ltd., Hong Kong.
- ルハグワ, В., 橋本勝, 1989, 『実用中等モンゴル語』, 大阪外国語大学.
- Монгол Улсын Боловсролын Их Сургууль, Монгол Судлалын Сургууль, Монгол хэлшинжлэлийн тэнхим, 2008, *Орчин цагийн монгол хэл*, Улаанбаатар.
- Шинжлэх Ухааны Академи Хэл Зохиолын Хүрээлэн, 2008, *Монгол хэлний дэлгэрэнгүй тайлбар толь I - V*, Улаанбаатар.

【付記】

本研究は、平成23年度財団法人三島海雲記念財団による学術研究助成を受けて実施した研究成果の一部である。ここに記して感謝の意を表する次第である。

(2011. 12. 15 受理)